

5. Наулік Н. С. Генезис прокуратури України як інституту системи захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2014. № 7. С. 89–95.

6. Яковенко Д. Т. Учреждение прокуратуры УССР, ее организация и деятельность в 1922–1925 гг.: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Киев, 1956. 21 с.

7. Власенко В. М. Раннев В. М. Функції органів радянської прокуратури на Сумщині у 1922-1933 рр. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/6937/1/Vlasenko%2C%20Ranniev.pdf>

8. Державний архів Миколаївської області. Ф. 123. Оп. 1. Спр. 8. Статистичні звіти Миколаївської окружної прокуратури з 1 жовтня 1927 по 1 квітня 1928 року. 52 арк.

9. Державний архів Миколаївської області. Ф. 123. Оп. 1. Спр. 10. Звіт Миколаївської повітової прокуратури прокурору Одеської губернії з 1 квітня по 1 липня 1923 року. 80 арк.

10. Державний архів Миколаївської області. Ф. 123. Оп. 1. Спр. 8. Статистичні звіти Миколаївської окружної прокуратури за 1924 рік. 48 арк.

УДК 343.133(477)

РОЗСОХА К.О.

ПРАВОВИЙ СТАТУС СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПРОКУРАТУРИ ЯК ПІДРОЗДІЛУ ГЕНЕРАЛЬНОЇ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ

У статті міститься комплекс питань, пов'язаних з дослідженням правового статусу Спеціалізованої антикорупційної прокуратури як підрозділу Генеральної прокуратури України. Проаналізовано позиції науковців щодо визначення поняття правового статусу, запропоновано авторське визначення правового статусу Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Визначено основні складові елементи правового статусу антикорупційної прокуратури.

Ключові слова: *правовий статус, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, відповідальність, прокурор, права, закон.*

В статье содержится комплекс вопросов, связанных с исследованием правового статуса Специализированной антикоррупционной прокуратуры как подразделения Генеральной прокуратуры Украины. Проанализированы позиции ученых относительно определения понятия правового статуса, предложено авторское определение правового статуса Специализированной антикоррупционной прокуратуры. Определены основные составляющие элементы правового статуса антикоррупционной прокуратуры.

Ключевые слова: *правовой статус, Специализированная антикоррупционная прокуратура, ответственность, прокурор, права, закон.*

The article contains a set of issues related to the study of the legal status of the Specialized Anti-Corruption Prosecutor as a unit of the General Prosecutor's Office of Ukraine. The positions of the scientists concerning the definition of legal status are analyzed, and the author's definition of the legal status of the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office is proposed. The basic components of the legal status of anticorruption prosecutor's office are determined.

Key words: *legal status, specialized anti-corruption prosecutor's office, responsibility, prosecutor, law, law.*

Постановка проблеми. Прийняття Законів України «Про прокуратуру», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення діяльності Національного антикорупційного бюро України та Національного агентства запобігання корупції» (12.02.2015) та «Про запобігання корупції» (14.10.2014) доводить прагнення України впевнено виконувати вимоги міжнародних організацій та крокує до Європейського Союзу з новою системою спеціально уповноважених антикорупційних органів, де важливу роль відведено органам прокуратури. Так, органи прокуратури в цілому та Спеціалізована антикорупційна прокуратура, зокрема, посідають важливе в системі уповноважених суб'єктів у протидії та боротьбі з корупцією. Водночас питання правового статусу Спеціалізованої антикорупційної прокуратури як підрозділу Генеральної прокуратури України залишається недостатньо чітко вивченим та визначеним в силу реформування прокуратури та законодавства щодо боротьби з корупцією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання правового статусу Спеціалізованої антикорупційної прокуратури досліджувалося В. В. Долежаном, П. М. Каркачем, М. В. Косютою, О. М. Литваком, І. Є. Марочкіним, О. І. Медведько, А. М. Мудровим, М. В. Руденко, Г. П. Середою, П. О. Шумським, Н. Я. Якимчук та іншими.

Невирішені раніше проблеми. Проте, правовий статус прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури досліджувалося мало та фрагментарно.

Метою дослідження є комплексний аналіз правового статусу Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, формування на основі проведеного аналізу уточненого визначення правового статусу досліджуваного органу.

Виклад основного матеріалу. З юридичної точки зору, правовий статус є особливим становищем певної особи, яку наділено комплексом прав та свобод, певних обов'язків людини і громадянина. Реалізація правового статусу особи забезпечується системою конституційних та інших нормативних гарантій [1, с. 44]. Також правовий статус визначають як сукупність прав та обов'язків фізичних та юридичних осіб [2, с. 717]. Як відображення правового положення людини, яке показує фактичний стан взаємовідносин суспільство–держава; сукупність прав та свобод, якими наділено суб'єкта правовідносин визначають правовий статус особи В. М. Корельський та В. Д. Перевалов [3, с. 506].

Розглядаючи спеціальний правовий статус (посадової особи, депутата чи військовослужбовця) правники визначають його як загальний правовий статус особи, доповнений спеціальними правами та обов'язками, вимогами чи обмеженнями протягом певного проміжку часу [4]. На нашу думку, правовий статус Спеціалізованої антикорупційної прокуратури слід розглядати як спеціальний правовий статус. Г. П. Середя в своїх дослідженнях зазначає, що процес формування юридично-правової легітимності прокуратури, правового статусу, обсягу та змісту повноважень і нині реформується, перебуваючи у стані перманентного реформування [5, с. 9]. Отже, під правовим статусом Спеціалізованої антикорупційної прокуратури слід розуміти узагальнену правову категорію, що характеризує правове становище суб'єкта, наділеного певними правами та обов'язками відповідно до діючого законодавства.

Зазначимо, що поняття правового статусу прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури законодавчо не визначений. Зокрема, в чинному Законі України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 дефініція «статус прокурора» не наведено, як і в Конституції України [6] та попередньому Законі «Про прокуратуру» від 05.11.1991. Законодавчо відповідні норми закріплення правового статусу Спеціалізованої антикорупційної прокуратури були внесені до Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 та доповнено відповідними положеннями вже після факту прийняття нормативів. Це призвело до фактичної неузгодженості правового статусу та недотримання автономності Спеціалізованої прокуратури іншим органам в системі прокуратури. При цьому сам правовий статус врегульовано ч. 5 ст. 8-1 Закону України «Про прокуратуру».

Зауважимо, що правовий статус Спеціалізованої антикорупційної прокуратури встановлюється Конституцією країни, Законом України «Про прокуратуру» та іншими законами України, чинними міжнародними договорами, на які надана згода Верховної Ради України.

Однією з ключових проблем визначення правового статусу визначимо її організаційну самостійність. Так, за ч. 3 ст. 7 Закону «Про прокуратуру» Генеральний прокурор України має погодити утворення Спеціалізованої антикорупційної прокуратури з Директором Національного антикорупційного бюро, що є порушенням незалежності та автономії правового статусу органу. Також відокремлене розміщення Спеціалізованої антикорупційної прокуратури може становити загрозу цілісності та єдності системи прокуратури України.

Спеціальними законодавчими актами щодо Спеціалізованої антикорупційної прокуратури є Закон України «Про державну службу», «Про прокуратуру». Даними законами регламентуються вимоги до осіб, які приймаються на посади прокурорів, порядок відбору, проведення іспитів, спеціальної перевірки, підготовки, конкурсу, а також процедури призначення та звільнення; обмеження за посадою та вимоги до несумісництва; призначення та звільнення осіб, що призначені на посади прокурорів антикорупційної прокуратури; юридична відповідальність; соціальне та матеріально-побутове забезпечення працівників прокуратури тощо.

В розрізі питання правового статусу Спеціалізованої антикорупційної прокуратури варто звернути увагу на дослідження В. В. Остапчука. Правник в своїх дослідженнях пропонує розглядати правовий статус прокурорів як невід'ємне поняття правового статусу особи [7, с. 25]. Якщо розглядати правовий статус працівників Спеціалізованої антикорупційної прокуратури розглядати як їх соціальний статус, оскільки позаслужбова роль прокурорів аналогічна будь-якій ролі члена суспільства [8, с. 40–42]. Проте, слід звернути увагу на те, що прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури нормативно обмежено у вчиненні дій, які можуть завдати шкоди репутації чи авторитету прокурору, безпосередньо, чи прокуратурі, в цілому [9, с. 12–14], а статус прокурора антикорупційної прокуратури варто розглядати як спеціальний. Прокурора законодавчо наділено спеціальним статусом, що пов'язано з наявними лише йому правами та обов'язками, додатковими гарантіями та особливими вимогами для набуття правового статусу.

Відмітимо, що особливий правовий статус Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, частіше за все, застосовується за умови порушення вимог законодавства суб'єктами державно-публічних відносин [10]. При цьому підставою для виникнення спеціального статусу прокурора є акт призначення особи на посаду.

Прокуратура України є центральним органом у боротьбі з корупцією у системі правоохоронних органів. При цьому реалізація правового статусу, функцій та завдань здійснюється шляхом процесуального керівництва досудовим розслідуванням, підтримці державного обвинувачення, координації дій правоохоронних органів у сфері протидії корупції. Зміст правового статусу Спеціалізованої антикорупційної прокуратури як підрозділу Генеральної прокуратури України включає в себе права, обов'язки, гарантії, обмеження та юридичну відповідальність.

Обмеження Спеціалізованої антикорупційної прокуратури нормовані Кодексом професійної етики та поведінки працівників прокуратури. Вони полягають у тому, що працівник прокуратури зобов'язаний виконувати визначені службові повноваження неупереджено, не використовувати своє службове положення та знання на користь політичних партій, політиків, громадських об'єднань чи особистих інтересах; не повинен допускати конфлікт інтересів та бути неупередженим; дотримуватись загальноприйнятих правил моралі та етикету; порушення трудової дисципліни та непристойна поведінка є неприпустимими та призводять до юридичної відповідальності; дотримуватись правил поведінки поза межами служби; не можуть використовувати свій службовий стан з метою уникнення відповідальності за правопорушення тощо [11].

Елементи правового статусу – права та обов'язки – закріплені законодавчо за кожною з функцій. Так, працівники Спеціалізованої антикорупційної прокуратури повинні дотримуватись Кодексу професійної етики та поведінки працівників прокуратури (28.11.2012), порушення вимог якого тягне за собою настання встановленої законами відповідальності; вимог Законів України «Про прокуратуру» (14.10.2014), «Про оперативно-розшукову діяльність» (18.02.1992), «Про Національне антикорупційне бюро України» (14.10.2014); Кримінального процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України тощо.

Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992, «Про прокуратуру» від 14.10.2014 та Кримінальний процесуальний кодекс України регламентує правовий статус прокураторів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури при здійсненні функції нагляду за додержанням Національним антикорупційним бюро України (дідання, досудового слідства) оперативно-розшукової діяльності щодо питань запобігання та викриття корупції. Перелічені законодавчі норми регламентують процесуальний статус Спеціалізованої антикорупційної прокуратури України, повноваження прокурорів та правові засоби їх реалізації.

Законом України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 регламентуються загальні права та обов'язки прокурорів антикорупційної прокуратури. Цікавим нововведенням Закону є необхідність проходження щорічно таємної перевірки на добросесність. Також Законом визначено необхідність підтримки державного обвинувачення Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою державного обвинувачення у відповідних провадженнях. Серед обов'язків антикорупцій-

ної прокуратури варто відзначити представництво інтересів громадян або держави в судовому процесі у випадках, що передбачені Законом України «Про прокуратуру».

Важливим елементом правового статусу Спеціалізованої антикорупційної прокуратури є громадянство прокурора. Даний елемент регламентується ст. 27 Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014. Зокрема, в Законі акцентовано увагу на особливості статусу прокурорів та вимогах до них, зокрема, і громадянстві. При цьому до кандидатів на посаду прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури висуваються вимоги до вищої юридичної освіти, стажу роботи у відповідній галузі не менше п'яти років, а також претендент має вільно володіти державною мовою; особа має бути дієздатною та несудимою.

Юридична відповідальність як елемент правового статусу Спеціалізованої антикорупційної прокуратури настає за порушення норм чинного законодавства та службової дисципліни, невиконання (неналежне виконання) службовцем своїх службових обов'язків. Зважаючи на важливість відповідальності як елементу правового статусу, слід зазначити, що прокурори Спеціалізованої антикорупційної прокуратури несуть кримінальну відповідальність за ч. 1 ст. 374, ч. 2 ст. 387 Кримінального кодексу України та дисциплінарну відповідальність за ст. 43 Закону України «Про прокуратуру».

У межах визначених правовим статусом функцій Спеціалізована антикорупційна прокуратура як підрозділ Генеральної прокуратури України здійснює міжнародне співробітництво. Нині існує достатня кількість нормативних актів Генеральної прокуратури України та міжнародних меморандумів (угод, протоколів про спільні наміри країн) щодо регламентації повноважень, функцій та інших елементів правового статусу прокурорів. Серед таких актів можна виділити наступні: 1) Меморандум взаємопорозуміння між Генеральною прокуратурою України та Міністерством юстиції Канади (від 25 вересня 1992 р.); 2) Угода про правову допомогу та співробітництво між Генеральною прокуратурою України і Генеральною прокуратурою Литовської Республіки (від 8 грудня 1992 р.); 3) Спільний протокол українсько-німецьких переговорів про співробітництво в галузі правової допомоги у кримінальних справах 22–24 січня 1996 р. в Генеральній прокуратурі України в м. Київ (від 5 квітня 1996 р.); 4) Протокол про наміри між Генеральним прокурором України і Генеральною прокуратурою Литовської республіки (від 1 березня 2000 р.); 5) Про додержання вимог міжнародно-правових актів при розслідуванні кримінальних справ (Лист Генеральної прокуратури від 20 серпня 1999 року номер 14-2-136-99), та інші, які містять норми, що передбачають повноваження Генерального прокурора у вирішенні питань про передачу на час допитів закордонним правоохоронним органам осіб, котрі перебувають під вартою на території України, а також правила стосунків органів прокуратури з цими органами у зв'язку з виконанням різноманітних процесуальних та інших дій та ін.

Висновки. Отже, статус Спеціалізованої антикорупційної прокуратури як підрозділу Генеральної прокуратури закріплено в Законі України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 р. В Законі статус прокурорів антикорупційної прокуратури розглядається як правовий та включає в себе сукупність визначених норм щодо прав та обов'язків прокурорів як владних суб'єктів під час реалізації своїх функцій, а також гарантії їх діяльності та вимоги до осіб, які призначені на посаду прокурорів, юридична відповідальність за правопорушення тощо. Визначено, що правовий статус Спеціалізованої антикорупційної прокуратури регламентується Кодексом професійної етики та поведінки працівників прокуратури (28.11.2012), порушення вимог якого тягне за собою настання встановленої законами відповідальності; вимогами Законів України «Про прокуратуру» (14.10.2014), «Про оперативно-розшукову діяльність» (18.02.1992), «Про Національне антикорупційне бюро України» (14.10.2014); Кримінального процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України; чинними міжнародними договорами, на які надана згода Верховної Ради України тощо.

Список використаних джерел:

1. Юридична енциклопедія: 5 т. / редкол. Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ: Укр. енцикл., 1998. 733 с.
2. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. К.: Юридична думка, 2012. 1020 с.
3. Теория государства и права: учебник для юрид. ВУЗов и факультетов / под ред. В. М. Корельского и В. Д. Первалова. М.: Инфра-М, 2002. 616 с.
4. Остапчук В. Правовий статус прокурора: сутність і проблеми удосконалення. *Вісник Академії прокуратури України*. 2007. № 1. С. 25–29.

5. Серета Г. Особливості сучасного етапу реформування прокуратури в Україні. *Вісник прокуратури*. 2014. № 5. С. 9–14.
6. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
7. Остапчук В. Правовий статус прокурора: сутність і проблеми удосконалення. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2007. № 1. С. 25–29.
8. Судебная власть / под ред. И. Л. Петрухина. М.: ООО «ТК Велби», 2003. 274 с.
9. Москвич Л. М., Подкопаев С. В., Прилуцкий С. В. Статус судді: питання теорії та практики: монографія. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2004. 360 с.
10. Кравчук В. Владні повноваження прокурора: теоретико-правовий аспект. *Вдосконалення діяльності прокуратури – шлях до реформування кримінальної юстиції*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 2010. С. 68–72
11. Кодекс професійної етики та поведінки працівників прокуратури: Наказ Генерального прокурора України від 28.11.2012 № 123. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/kodet.html?_m=publications&_t=rec&id=113992

УДК 343.163

ЧАПЛИНСЬКА Ю.А.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ

У статті, на основі аналізу норм чинного законодавства України, розглянуто ключові засади адміністративно-правового забезпечення оптимізації системи органів прокуратури. Визначено основні шляхи оптимізації системи органів прокуратури. Наголошено, що оптимізація органів прокуратури має виражатися через усунення термінологічних неточностей, колізій, прогалин і невизначеностей, а властивості прокуратури не повинні дублювати властивості інших правозастосовних органів.

Ключові слова: прокуратури, система органів прокуратури, адміністративно-правове забезпечення, норма права.

В статье, на основе анализа норм действующего законодательства Украины, рассмотрены ключевые принципы административно-правового обеспечения оптимизации системы органов прокуратуры. Определены основные пути оптимизации системы органов прокуратуры. Отмечено, что оптимизация органов прокуратуры должна выражаться путем устранения терминологических неточностей, коллизий, пробелов и неопределенностей, а свойства прокуратуры не должны дублировать свойства других правоприменительных органов.

Ключевые слова: прокуратуры, система органов прокуратуры, административно-правовое обеспечение, норма права.

In the article, on the basis of analysis of the norms of the current legislation of Ukraine, the key principles of the administrative and legal provision of optimization of the system of prosecutor's offices are considered. The basic ways of optimization of the system of prosecutor's offices are determined. It is stressed that the optimization of the prosecutor's office should be expressed through the elimination of terminological inaccuracies, collisions, gaps and uncertainties, and the properties of the prosecutor's office should not duplicate the properties of other law enforcement agencies.

Key words: prosecutor's office, system of prosecutor's offices, administrative law, norm of law.

© ЧАПЛИНСЬКА Ю.А. – кандидат юридичних наук, докторант (Науково-дослідний інститут публічного права)